

1

Οι αρχές και η πρακτική της οικονομικής επιστήμης

Περίγραμμα κεφαλαίου

1.1

Το φάσμα της οικονομικής επιστήμης

1.2

Οι τρεις αρχές της οικονομικής επιστήμης

1.3

Η πρώτη αρχή της οικονομικής επιστήμης: Αριστοποίηση

Οικονομικό παράδειγμα τεκμηρίωσης

Είναι το Facebook δωρεάν;

1.4

Η δεύτερη αρχή της οικονομικής επιστήμης: Ισορροπία

1.5

Η τρίτη αρχή της οικονομικής επιστήμης: εμπειρισμός

1.6

Τι προσφέρει η οικονομική επιστήμη;

Είναι το Facebook δωρεάν;

Το Facebook δεν έχει καμία χρέωση και γι' αυτό τον λόγο μπαίνουμε στον πειρασμό να ισχυριστούμε ότι «είναι δωρεάν».

Ας το σκεφτούμε, όμως, διαφορετικά. Τι θυσιάζετε όταν ασχολείστε με το Facebook; Αυτή είναι μια άλλη ερώτηση. Το Facebook δεν απαιτεί τα χρήματά σας, αλλά τον χρόνο σας. Αν περνάτε μία ώρα κάθε μέρα στο Facebook, παραιτήστε από μια εναλλακτική χρήση του χρόνου σας. Θα μπορούσατε να περάσετε αυτό τον χρόνο παίζοντας ποδόσφαιρο, παρακολουθώντας τηλεοπτικές σειρές και ταινίες, ρίχνοντας έναν υπνάκο, ονειροπολώντας ή ακούγοντας μουσική. Υπάρχουν πολλοί τρόποι για να περάσει κανείς τον χρόνο του. Για παράδειγμα, ένας τυπικός φοιτητής σε αμερικανικό πανεπιστήμιο, ο οποίος δουλεύει 7 ώρες την εβδομάδα, κερδίζει \$4.000 σε έναν χρόνο. Τα χρήματα αυτά είναι αρκετά για να πληρώσει το ετήσιο μίσθιο ενός σπορ αυτοκινήτου. Η μερική απασχόληση είναι απλώς ένας εναλλακτικός τρόπος για να χρησιμοποιήσετε τον χρόνο που ξοδεύετε στο Facebook. Κατά την άποψή σας, ποια είναι η καλύτερη εναλλακτική χρήση του χρόνου που ξοδεύετε στο Facebook; Αυτός είναι ο οικονομικός τρόπος σκέψης για το κόστος του Facebook.

Σε αυτό το κεφάλαιο, εισάγουμε τον οικονομικό τρόπο σκέψης για τον κόσμο. Οι οικονομολόγοι μελετούμε τις επιλογές που κάνουν οι άνθρωποι, και ιδιαίτερα το κόστος και τα οφέλη αυτών των επιλογών, ακόμα και το κόστος και τα οφέλη του Facebook.

ΙΔΕΕΣ-ΚΛΕΙΔΙΑ

- ▶ Η οικονομική επιστήμη είναι η μελέτη των επιλογών που κάνουν οι άνθρωποι.
- ▶ Η πρώτη αρχή της οικονομικής επιστήμης είναι ότι οι άνθρωποι προσπαθούν να αριστοποιήσουν: προσπαθούν να κάνουν την καλύτερη εφικτή επιλογή.
- ▶ Η δεύτερη αρχή της οικονομικής επιστήμης είναι ότι τα οικονομικά συστήματα τείνουν να βρίσκονται σε *ισορροπία*, μια κατάσταση όπου κανένας δεν θα επωφελούνταν με το να αλλάξει τη συμπεριφορά του.
- ▶ Η τρίτη αρχή της οικονομικής επιστήμης είναι ο *εμπειρισμός*, η ανάλυση δηλαδή που χρησιμοποιεί δεδομένα. Οι οικονομολόγοι χρησιμοποιούμε δεδομένα για να ελέγξουμε τις θεωρίες και να καθορίσουμε ποιες είναι οι αιτίες για ό,τι συμβαίνει στον κόσμο.

1.1 Το φάσμα της οικονομικής επιστήμης

Οι περισσότεροι άνθρωποι εκπλήσσονται όταν μαθαίνουν πόσο ευρύ είναι το πεδίο της οικονομικής επιστήμης. Οι οικονομολόγοι μελετούμε όλες τις ανθρώπινες συμπεριφορές, από την απόφαση ενός ατόμου να μισθώσει ένα καινούργιο σπορ αυτοκίνητο μέχρι την ταχύτητα που επιλέγει μια νέα οδός όταν πρέπει να πάρει μια επικίνδυνη στροφή και την απόφασή της να μη φορέσει ζώνη ασφαλείας. Όλα αυτά είναι επιλογές, οι οποίες δικαίως μελετούνται από οικονομολόγους. Και δεν σχετίζονται όλες άμεσα με τα χρήματα. Η επιλογή –όχι τα χρήματα– είναι ο συνδετικός κρίκος όλων των αντικειμένων που μελετούμε οι οικονομολόγοι.

Στην πραγματικότητα, οι οικονομολόγοι αντιμετωπίζουμε όλες τις ανθρώπινες συμπεριφορές ως αποτέλεσμα επιλογών. Για παράδειγμα, ας φανταστούμε ότι ένας πατέρας λέει στην έφηβη κόρη του ότι πρέπει να πλύνει το αυτοκίνητο της οικογένειας. Αν και ίσως να μην είναι προφανές, η κόρη έχει αρκετές επιλογές: μπορεί να το πλύνει, μπορεί να διαπραγματευτεί για μια πιο εύκολη αγγαρεία, μπορεί να αρνηθεί να το πλύνει και να αντιμετωπίσει τις συνέπειες ή μπορεί να φύγει από το σπίτι (ομολογουμένως, μια δραστητική αντίδραση, αλλά είναι μια επιλογή). Η υπακοή προς τους γονείς είναι μια επιλογή, παρόλο που μπορεί να μην εκλαμβάνεται ως τέτοια πάντα.

Οικονομικοί παράγοντες και οικονομικοί πόροι

Ο ισχυρισμός ότι η οικονομική επιστήμη έχει να κάνει απλώς με τις επιλογές είναι ένας εύκολος τρόπος για να θυμόμαστε τι ακριβώς είναι η οικονομική επιστήμη. Για να δώσουμε έναν ακριβέστερο ορισμό, πρέπει πρώτα να εισαγάγουμε δύο σημαντικές έννοιες: *οικονομικοί παράγοντες* και *κατανομή πόρων*.

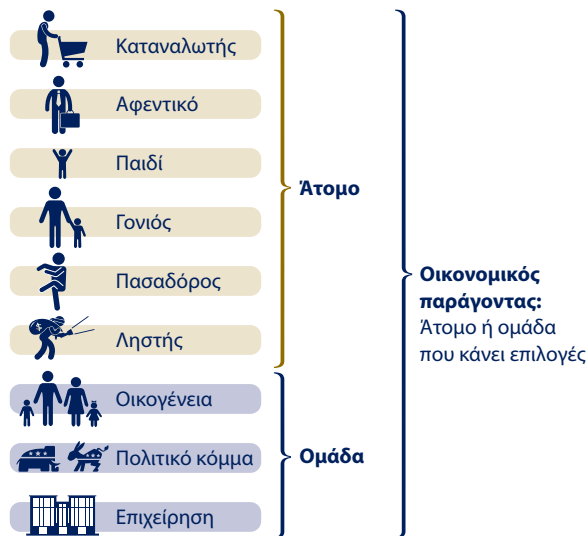
Ένας **οικονομικός παράγοντας** είναι ένα άτομο ή μια ομάδα που κάνει επιλογές. Ας ξεκινήσουμε με μερικούς τύπους ατομικών οικονομικών παραγόντων. Για παράδειγμα, ένας καταναλωτής επιλέγει να φάει ένα κλασικό μπιφτέκι ή ένα μπιφτέκι για χορτοφάγους. Μια μητέρα επιλέγει να γράψει τα παιδιά της σε ένα δημόσιο ή σε ένα ιδιωτικό σχολείο. Ένας φοιτητής επιλέγει να πάει στο μάθημά του ή να μην πάει. Ένας πολίτης επιλέγει αν θα ψηφίσει ή όχι και, αν τελικά ψηφίσει, ποιον υποψήφιο θα υποστηρίξει. Μια εργαζόμενη επιλέγει να κάνει τη δουλειά της ή να παραστήσει ότι την κάνει, ενώ στην πραγματικότητα στέλνει γραπτά μηνύματα. Ένας εγκληματίας επιλέγει να κλέψει αυτοκίνητα ή να ληστέψει γριούλες. Ένας μεγάλος επιχειρηματίας επιλέγει να ανοίξει ένα νέο εργοστάσιο στη Χιλή ή στην Κίνα. Ένας γερουσιαστής επιλέγει να ψηφίσει υπέρ ή κατά ενός νομοσχεδίου. Φυσικά, εσείς οι ίδιοι είστε ένας οικονομικός παράγοντας, γιατί κάθε μέρα κάνετε έναν τρομερά μεγάλο αριθμό επιλογών.

Η επιλογή –όχι τα χρήματα– είναι ο συνδετικός κρίκος όλων των αντικειμένων που μελετούμε οι οικονομολόγοι

▶ **Οικονομικός παράγοντας** είναι ένα άτομο ή μια ομάδα που κάνει επιλογές.

Σχήμα 1.1

Παραδείγματα οικονομικών παραγόντων

Ωστόσο, δεν είναι όλοι οι οικονομικοί παράγοντες μεμονωμένα άτομα. Ένας οικονομικός παράγοντας μπορεί επίσης να είναι μια ομάδα: μια κυβέρνηση, ένας στρατός, μια επιχείρηση, ένα πανεπιστήμιο, ένα πολιτικό κόμμα, ένα εργατικό σωματείο, μια αθλητική ομάδα, μια συμμορία. Μερικές φορές οι οικονομολόγοι απλοποιούμε την ανάλυσή μας με το να αντιμετωπίζουμε αυτές τις ομάδες ως ενιαίο λήπτη αποφάσεων, χωρίς να ανησυχούμε για τις λεπτομέρειες σχετικά με τον βαθμό συνεισφοράς των μελών της ομάδας στην τελική απόφαση. Για παράδειγμα, ένας οικονομολόγος μπορεί να ισχυριστεί ότι η Apple κοστολογεί το iPhone με σκοπό τη μεγιστοποίηση των κερδών της, αποσιωπώντας το γεγονός ότι εκατοντάδες διευθυντές συμμετείχαν στην ανάλυση που οδήγησε στην επιλογή της τιμής.

Το δεύτερο σημαντικό θέμα που πρέπει να κατανοήσουμε είναι ότι η οικονομική επιστήμη μελετά την κατανομή των *σπάνιων πόρων*. Οι **σπάνιοι πόροι** είναι πράγματα που θέλουν οι άνθρωποι, αλλά η επιθυμητή ποσότητα υπερβαίνει την ποσότητα που είναι διαθέσιμη. Χρυσές βέρες, μασάζ shiatsu, ακριβές γυναικείες τσάντες, ροδάκινα από την Καλιφόρνια, iPhones, παγωτό με τριπλή σοκολάτα, δωμάτια με θέα: είναι όλα σπάνιοι πόροι. Το ίδιο ισχύει και για περισσότερο συνηθισμένα πράγματα, όπως το χαρτί υγείας, οι θέσεις καθήμενων στο μετρό και το καθαρό πόσιμο νερό. Η **σπανιότητα** προκύπτει γιατί οι άνθρωποι έχουν απεριόριστες επιθυμίες σε έναν κόσμο με περιορισμένους πόρους. Ο κόσμος δεν έχει αρκετούς πόρους για να παρέχει σε όλους όλα όσα θέλουν. Ας σκεφτούμε, για παράδειγμα, τα σπορ αυτοκίνητα. Αν τα σπορ αυτοκίνητα ήταν δωρεάν, δεν θα υπήρχαν αρκετά για όλους. Αντίθετα, τα σπορ αυτοκίνητα πωλούνται στους καταναλωτές που είναι πρόθυμοι να πληρώσουν για να τα αποκτήσουν.

Η ύπαρξη μιας αγοράς για τα σπορ αυτοκίνητα δίνει στους οικονομικούς παράγοντες πληθώρα επιλογών. Κάθε μέρα έχετε στη διάθεσή σας 24 ώρες, αυτός είναι ο ημερήσιός σας προϋπολογισμός χρόνου. Επιλέγετε πόσες από αυτές τις 24 ώρες θα αφιερώσετε στο Facebook. Επιλέγετε πόσες από αυτές τις ώρες θα αφιερώσετε σε άλλες δραστηριότητες, συμπεριλαμβανομένης και της εργασίας. Αν έχετε εργασία, επίσης επιλέγετε αν θα ξοδέψετε τα χρήματα που κερδίσατε με κόπο σε ένα σπορ αυτοκίνητο. Αυτού του είδους οι αποφάσεις καθορίζουν τον τρόπο με τον οποίο διανέμονται τα σπορ αυτοκίνητα στη σύγχρονη οικονομία: στους καταναλωτές που είναι πρόθυμοι και έχουν τη δυνατότητα να πληρώσουν για αυτά.

Οι οικονομολόγοι δεν θέλουμε να επιβάλλουμε τις προσωπικές μας προτιμήσεις για τα σπορ αυτοκίνητα, τα υβριδικά, τα ηλεκτροκίνητα, τα SUV ή τα μέσα μαζικής μεταφοράς σε εσάς. Μας ενδιαφέρει να σας εκπαιδεύσουμε στο πώς να χρησιμοποιείτε την οικονομική λογική για να μπορείτε να συγκρίνετε το κόστος και τα οφέλη των εναλλακτικών επιλογών και να κάνετε τις καλύτερες, για εσάς, επιλογές.

► **Σπάνιοι πόροι** είναι πράγματα που θέλουν οι άνθρωποι, αλλά η επιθυμητή ποσότητα υπερβαίνει την ποσότητα που είναι διαθέσιμη.

► **Σπανιότητα** είναι η κατάσταση όπου υπάρχουν απεριόριστες επιθυμίες σε έναν κόσμο με περιορισμένους πόρους.

1.1

1.2

1.3

1.4

1.5

1.6

► **Οικονομική επιστήμη** είναι η μελέτη του πώς επιλέγουν οι παράγοντες να καταναίμουν τους σπάνιους πόρους και πώς αυτές οι επιλογές επηρεάζουν την κοινωνία.

Ορισμός της οικονομικής επιστήμης

Είμαστε τώρα έτοιμοι να ορίσουμε με ακρίβεια την οικονομική επιστήμη. Η **οικονομική επιστήμη** είναι η μελέτη του πώς επιλέγουν οι παράγοντες να καταναίμουν τους σπάνιους πόρους και πώς αυτές οι επιλογές επηρεάζουν την κοινωνία.

Όπως ίσως θα αναμένετε, αυτός ο ορισμός δίνει έμφαση στις *επιλογές*. Ο ορισμός λαμβάνει επίσης υπόψη του πώς αυτές οι επιλογές επηρεάζουν την κοινωνία. Για παράδειγμα, η πώληση ενός καινούργιου σπορ αυτοκινήτου δεν επηρεάζει μόνο τον αγοραστή του. Η πώληση ενεργοποιεί τον φόρο επί των πωλήσεων, τον οποίο εισπράττει η κυβέρνηση, η οποία με τη σειρά της χρηματοδοτεί έργα, όπως αυτοκινητόδρομους και νοσοκομεία. Η αγορά ενός νέου αυτοκινήτου προκαλεί επίσης κυκλοφοριακή συμφόρηση: προστίθεται ένα ακόμα αυτοκίνητο στο μποτιλιάρισμα κατά τις ώρες αιχμής. Και αποτελεί ένα ακόμα αυτοκίνητο που μπορεί να καταλάβει την τελευταία θέση στάθμευσης στον δρόμο σας. Αν ο νέος ιδιοκτήτης δεν οδηγεί προσεκτικά, το αυτοκίνητο μπορεί επίσης να ενεργοποιήσει κινδύνους για τους άλλους οδηγούς. Το αυτοκίνητο επίσης θα είναι πηγή μόλυνσης. Οι οικονομολόγοι μελετούμε την αρχική επιλογή και τις πολλαπλές συνέπειές της για τους υπόλοιπους ανθρώπους στον κόσμο.

Θετική οικονομική και κανονιστική οικονομική

Πλέον, έχουμε μια ιδέα για το τι είναι η οικονομική επιστήμη: οι επιλογές των ανθρώπων. Αλλά ποιος είναι ο λόγος για τον οποίο μελετούμε τις επιλογές; Μέρος της απάντησης είναι ότι οι οικονομολόγοι είμαστε απλώς περιέργοι, αλλά αυτό είναι μόνο ένα πολύ μικρό κομμάτι της συνολικής εικόνας. Η κατανόηση των ανθρώπινων επιλογών είναι πρακτικά χρήσιμη για δύο βασικούς λόγους. Η οικονομική ανάλυση:

1. Περιγράφει τι κάνουν οι άνθρωποι στην *πραγματικότητα* (θετική οικονομική).
2. Προτείνει τι *θα έπρεπε* να κάνουν οι άνθρωποι (κανονιστική οικονομική).

Η πρώτη εφαρμογή είναι περιγραφική και η δεύτερη συμβουλευτική.

Η θετική οικονομική περιγράφει τι κάνουν οι άνθρωποι στην πραγματικότητα Οι περιγραφές του τι κάνουν οι άνθρωποι στην πραγματικότητα είναι *αντικειμενικές* προτάσεις για τον κόσμο. Τέτοιου είδους πραγματολογικές προτάσεις μπορούν να επιβεβαιωθούν ή να ελεγχθούν με τη χρήση δεδομένων. Για παράδειγμα, είναι γεγονός ότι, το 2010, το 50% των νοικοκυριών στην Αμερική κέρδιζε λιγότερα από \$52.000 ετησίως. Η **θετική οικονομική επιστήμη**, ή αλλιώς η θετική οικονομική ανάλυση, αφορά την περιγραφή του τι συνέβη ή την πρόβλεψη του τι θα συμβεί.

Για παράδειγμα, ας σκεφτούμε την πρόβλεψη ότι το 2020 τα νοικοκυριά στην Αμερική θα έχουν αποταμιεύσει το 5% περίπου του εισοδήματός τους. Αυτή η πρόβλεψη μπορεί να συγκριθεί με μελλοντικά δεδομένα και είτε να επιβεβαιωθεί είτε να απορριφθεί. Επειδή μια πρόβλεψη είναι τελικά ελέγξιμη, είναι μέρος της θετικής οικονομικής.

Η κανονιστική οικονομική προτείνει τι θα έπρεπε να κάνουν οι άνθρωποι Η **κανονιστική οικονομική επιστήμη**, το δεύτερο από τα δύο είδη οικονομικής ανάλυσης, συμβουλεύει τα άτομα και την κοινωνία για τις επιλογές τους. Η κανονιστική οικονομική αφορά το τι θα έπρεπε να κάνουν οι άνθρωποι. Η κανονιστική οικονομική εξαρτάται, σχεδόν πάντα, από τις *υποκειμενικές* κρίσεις, κάτι το οποίο σημαίνει ότι η κανονιστική ανάλυση εξαρτάται τουλάχιστον μερικώς από το κομμάτι των προσωπικών συναισθημάτων, προτιμήσεων ή απόψεων. Άρα, λοιπόν, τίνος τις υποκειμενικές κρίσεις προσπαθούμε να χρησιμοποιήσουμε; Οι οικονομολόγοι πιστεύουμε ότι ο συμβουλευόμενος είναι αυτός που θα πρέπει να αποφασίσει ποιες προτιμήσεις θα χρησιμοποιηθούν.

Για παράδειγμα, εάν ένας οικονομολόγος βοηθούσε μια εργαζόμενη να αποφασίσει πόσα χρήματα να αποταμιεύσει για τη σύνταξή της, πρώτα θα τη ρωτούσε για τις προτιμήσεις της. Ας υποθέσουμε ότι η εργαζόμενη παρουσίαζε έναν υψηλό βαθμό υπομονής:

► **Θετική οικονομική επιστήμη** είναι η ανάλυση που παράγει αντικειμενικές περιγραφές ή προβλέψεις για τον κόσμο που μπορούν να διασταυρωθούν από δεδομένα.

► **Κανονιστική οικονομική επιστήμη** είναι η ανάλυση που περιγράφει τι θα έπρεπε να κάνει ένα άτομο ή η κοινωνία.

«Θέλω να αποταμιεύσω αρκετά ώστε να είμαι σε θέση να διατηρώ το επίπεδο των δαπανών μου όταν συνταξιοδοτηθώ». Σε αυτή την περίπτωση, ο οικονομολόγος θα προτείνει έναν ρυθμό αποταμίευσης που θα εκπληρώσει την επιθυμία της εργαζομένης για σταθερή κατανάλωση σε όλη της τη ζωή: περίπου 10-15% του εισοδήματος των περισσότερων οικογενειών μεσαίου εισοδήματος. Εδώ, ο οικονομολόγος αναλαμβάνει τον ρόλο του μηχανικού, βρίσκοντας τον ρυθμό αποταμίευσης που θα αποδώσει το μελλοντικό επίπεδο δαπανών που θέλει η εργαζόμενη.

Ο οικονομολόγος δεν λέει στην εργαζόμενη πόση υπομονή πρέπει να διαθέτει. Αντίθετα, τη ρωτάει για τις προτιμήσεις της και μετά προτείνει έναν αποταμιευτικό ρυθμό που είναι ο καλύτερος, σύμφωνα με τις προτιμήσεις της. Για τους περισσότερους οικονομολόγους, είναι θεμιτό η εργαζόμενη να διαλέξει τον οποιονδήποτε αποταμιευτικό ρυθμό, με την προϋπόθεση ότι κατανοεί τις συνέπειες αυτού του ρυθμού για τις δαπάνες μετά τη συνταξιοδότηση.

Κανονιστική ανάλυση και δημόσια πολιτική Η κανονιστική ανάλυση μπορεί επίσης να συμβουλευσει την κοινωνία ως σύνολο. Για παράδειγμα, ζητείται συχνά από τους οικονομολόγους να αξιολογήσουν τις δημόσιες πολιτικές, όπως για παράδειγμα τη φορολογία ή τις ρυθμίσεις. Όταν οι δημόσιες πολιτικές έχουν κερδισμένους και ζημιωμένους, οι πολίτες τείνουν να έχουν αντιμαχόμενες απόψεις για την ελκυστικότητα του κυβερνητικού προγράμματος. Αυτό που για κάποιον είναι ένα καταφύγιο μεταναστευτικών πουλιών για κάποιον άλλον είναι απλώς ένα έλος που κατακλύζεται από κουνούπια. Η προστασία ενός υδροβιότοπου με περιβαλλοντικές ρυθμίσεις προσφέρει οφέλη στους παρατηρητές πουλιών, αλλά ζημιώνει τους κτηματίες οι οποίοι σκοπεύουν να εκμεταλλευτούν τη γη.

Όταν μια κυβερνητική πολιτική έχει κερδισμένους και ζημιωμένους, οι οικονομολόγοι θα χρειαστεί να προβούμε σε ορισμένες ηθικές κρίσεις για να εκτελέσουμε μια κανονιστική ανάλυση. Οι οικονομολόγοι πρέπει να προβαίνουμε σε ηθικές κρίσεις κάθε φορά που αξιολογούμε πολιτικές που χειροτερεύουν τη θέση μιας ομάδας, ενώ ταυτόχρονα βελτιώνουν τη θέση μιας άλλης.

Οι ηθικές κρίσεις είναι συνήθως αναπόφευκτες όταν οι οικονομολόγοι εξετάζουμε τις κυβερνητικές πολιτικές, καθώς είναι ελάχιστες αυτές που βελτιώνουν τη θέση όλων. Το να αποφασίσετε αν η ζημία που υπέστησαν οι ζημιωμένοι δικαιολογείται από τα οφέλη που απόκτησαν οι κερδισμένοι είναι εν μέρει μια ηθική κρίση. Είναι ηθικό να σχεδιάσετε περιβαλλοντικές ρυθμίσεις που εμποδίζουν έναν κτηματομεσίτη να αποστραγγίσει έναν βάλτο ώστε να χτίσει νέα σπίτια; Αν αυτές οι περιβαλλοντικές ρυθμίσεις προστατεύουν αποδημητικά πουλιά, κάτι που έχει αξία για άλλους ανθρώπους; Υπάρχουν άλλες λύσεις σε αυτό το φαινομενικά άλυτο πρόβλημα; Θα πρέπει η κυβέρνηση να προσπαθήσει να αγοράσει τη γη από τον κτηματομεσίτη; Και αν η πολιτική της κυβέρνησης είναι η αγορά της γης, πώς πρέπει η κοινωνία να καθορίσει την τιμή που η κυβέρνηση θα προσφέρει στον κτηματομεσίτη; Ο κτηματομεσίτης είναι υποχρεωμένος να πουλήσει σε αυτή την τιμή; Αυτά τα ερωτήματα δημόσιας πολιτικής, τα οποία όλα σχετίζονται με το τι *θα πρέπει να πράξει* η κοινωνία, είναι κανονιστικά οικονομικά ερωτήματα.

Μικροοικονομική και μακροοικονομική

Υπάρχει άλλη μια διάκριση την οποία θα πρέπει να γνωρίζετε για να κατανοήσετε το φάσμα της οικονομικής επιστήμης. Η οικονομική επιστήμη μπορεί να διαιρεθεί σε δύο ευρεία πεδία μελέτης, αν και πολλοί οικονομολόγοι ασχολούνται λίγο πολύ και με τα δύο.

Η **μικροοικονομική** είναι η μελέτη του πώς τα άτομα, τα νοικοκυριά, οι επιχειρήσεις και οι κυβερνήσεις προβαίνουν σε επιλογές, και πώς αυτές οι επιλογές επηρεάζουν τις τιμές, την κατανομή των πόρων και την ευημερία των άλλων παραγόντων. Οι μικροοικονομολόγοι, για παράδειγμα, σχεδιάζουν πολιτικές που μειώνουν τη μόλυνση. Δεδομένου ότι η υπερθέρμανση του πλανήτη οφείλεται εν μέρει στις εκπομπές διοξειδίου του άνθρακα από τη χρήση γαιανθράκων, πετρελαίου και άλλων ορυκτών καυσίμων, οι μικροοικονομολόγοι σχεδιάζουν πολιτικές οι οποίες οδηγούν στη μείωση της χρήσης

► **Μικροοικονομική** είναι η μελέτη του πώς τα άτομα, τα νοικοκυριά, οι επιχειρήσεις και οι κυβερνήσεις προβαίνουν σε επιλογές, και πώς αυτές οι επιλογές επηρεάζουν τις τιμές, την κατανομή των πόρων και την ευημερία των άλλων παραγόντων.

► **Μακροοικονομική** είναι η μελέτη της οικονομίας ως σύνολο. Οι μακροοικονομολόγοι μελετούν ευρεία οικονομικά φαινόμενα, όπως τον ρυθμό μεγέθυνσης της συνολικής οικονομικής παραγωγής μιας χώρας, το ποσοστό πληθωρισμού ή το ποσοστό ανεργίας.

αυτών των καυσίμων. Για παράδειγμα, η επιβολή ενός «φόρου διοξειδίου του άνθρακα» στοχεύει στη μείωση των εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα. Η επιβολή ενός τέτοιου φόρου σημαίνει ότι ενεργειακές πηγές που εκπέμπουν σχετικά υψηλά επίπεδα διοξειδίου του άνθρακα, όπως για παράδειγμα εργοστάσια γαιανθράκων, καταβάλλουν υψηλότερο φόρο ανά μονάδα παραγόμενης ενέργειας σε σχέση με ενεργειακές πηγές με χαμηλότερα επίπεδα εκπομπών, όπως για παράδειγμα τα αιολικά πάρκα. Το αντικείμενο των μικροοικονομολόγων είναι να σχεδιάσουν τους φόρους διοξειδίου του άνθρακα και να καθορίσουν πώς αυτοί οι φόροι θα επηρεάσουν τη χρήση ενέργειας από τα νοικοκυριά και τις επιχειρήσεις. Γενικά, οι μικροοικονομολόγοι καλούνται όταν θέλουμε να κατανοήσουμε ένα μικρό κομμάτι της συνολικής οικονομίας.

Η **μακροοικονομική** είναι η μελέτη της οικονομίας ως σύνολο. Οι μακροοικονομολόγοι μελετούν ευρεία οικονομικά φαινόμενα, όπως τον ρυθμό μεγέθυνσης της συνολικής οικονομικής παραγωγής μιας χώρας ή το ποσοστό αύξησης του συνολικού επιπέδου τιμών (το ποσοστό πληθωρισμού) ή το μέρος του εργατικού δυναμικού που ψάχνει για εργασία αλλά δεν μπορεί να βρει (το ποσοστό ανεργίας). Οι μακροοικονομολόγοι σχεδιάζουν κυβερνητικές πολιτικές οι οποίες βελτιώνουν τη συνολική ή «αθροιστική» οικονομική επίδοση.

Για παράδειγμα, οι μακροοικονομολόγοι προσπαθούν να αναγνωρίσουν τις καλύτερες πολιτικές για την τόνωση μιας οικονομίας η οποία αντιμετωπίζει μια παρατεταμένη περίοδο αρνητικής ανάπτυξης – με άλλα λόγια, μιας οικονομίας σε ύφεση. Κατά τη διάρκεια της οικονομικής κρίσης των ετών 2007-2009, όταν οι τιμές των ακινήτων καταποντίζονταν και οι τράπεζες αποτύχαιναν, οι μακροοικονομολόγοι πνίγονταν στη δουλειά. Ήταν δική τους δουλειά να εξηγήσουν γιατί η οικονομία συρρικνωνόταν και να προτείνουν πολιτικές που θα της έδιναν το φιλί της ζωής.

1.2 Οι τρεις αρχές της οικονομικής επιστήμης

Έχετε πλέον μια ιδέα του τι ακριβώς είναι η οικονομική επιστήμη. Αλλά ίσως να αναρωτιέστε τι είναι αυτό που τη διακρίνει από τις άλλες κοινωνικές επιστήμες, συμπεριλαμβανομένων της ανθρωπολογίας, της ιστορίας, της πολιτικής επιστήμης, της ψυχολογίας και της κοινωνιολογίας. Όλες οι κοινωνικές επιστήμες μελετούν την ανθρώπινη συμπεριφορά, άρα λοιπόν τι κάνει την οικονομική επιστήμη ξεχωριστή;

Οι οικονομολόγοι δίνουμε έμφαση σε τρεις έννοιες-κλειδιά.

► **Αριστοποίηση** είναι η προσπάθεια να προβούμε στην καλύτερη εφικτή επιλογή, δεδομένων των διαθέσιμων πληροφοριών.

1. Αριστοποίηση: Ορίσαμε την οικονομική επιστήμη ως τη μελέτη των ανθρώπινων επιλογών. Η μελέτη όλων των ανθρώπινων επιλογών μπορεί αρχικά να μοιάζει με ένα αχανές ζήτημα. Και με την πρώτη ματιά, η επιλογή ενός burger από τα McDonald's δεν φαίνεται να έχει και πολλά κοινά με την απόφαση ενός διευθυντή επιχείρησης να χτίσει ένα εργοστάσιο παραγωγής laptop αξίας \$500 εκατομμυρίων στην Κίνα. Οι οικονομολόγοι έχουμε προσδιορίσει μερικές ισχυρές έννοιες που αποτελούν τον συνδυασμό κρίκο σε ένα τεράστιο εύρος επιλογών στις οποίες προβαίνουν οι οικονομικοί παράγοντες. Ένα τέτοιο διορατικό συμπέρασμα είναι ότι όλες οι επιλογές συνδέονται με την *αριστοποίηση*: οι άνθρωποι αποφασίζουν τι να κάνουν ζυγίζοντας, συνειδητά ή ασυνείδητα, όλα τα γνωστά πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα των διάφορων διαθέσιμων επιλογών και προσπαθώντας να επιλέξουν την καλύτερη εφικτή λύση. Με άλλα λόγια, οι άνθρωποι κάνουν επιλογές οι οποίες υποκινούνται από υπολογισμούς κόστους και οφέλους.

Η αριστοποίηση είναι η πρώτη αρχή της οικονομικής επιστήμης. Οι οικονομολόγοι πιστεύουμε ότι η αριστοποίηση εξηγεί τις περισσότερες από τις επιλογές μας, τόσο τις δευτερεύουσες επιλογές, όπως την αποδοχή μιας πρόσκλησης για να δούμε μια ταινία, όσο και τις κύριες, όπως την απόφαση για το ποιον θα παντρευτούμε.

Οι άνθρωποι κάνουν επιλογές οι οποίες υποκινούνται από υπολογισμούς κόστους και οφέλους

2. Ισορροπία: Η δεύτερη αρχή της οικονομικής επιστήμης θεωρεί ότι τα οικονομικά συστήματα τείνουν να βρίσκονται σε *ισορροπία*, μια κατάσταση όπου κανένας δεν μπορεί να ωφεληθεί προσωπικά με το να αλλάξει τη συμπεριφορά του. Το οικονομικό σύστημα είναι σε ισορροπία όταν κάθε παράγοντας νιώθει ότι δεν μπορεί να κάνει τίποτα καλύτερο, αν διαλέξει μια διαφορετική πορεία. Με άλλα λόγια, ισορροπία είναι μια κατάσταση στην οποία όλοι ταυτόχρονα αριστοποιούν.

3. Εμπειρισμός: Η τρίτη αρχή της οικονομικής επιστήμης είναι η έμφαση στον *εμπειρισμό* – την ανάλυση, δηλαδή, που χρησιμοποιεί δεδομένα ή την ανάλυση που βασίζεται σε αποδεικτικά στοιχεία. Οι οικονομολόγοι χρησιμοποιούμε δεδομένα για να ελέγξουμε θεωρίες και να καθορίσουμε ποιες είναι οι αιτίες για ό,τι συμβαίνει στον κόσμο.

► **Ισορροπία** είναι μια ιδιαίτερη κατάσταση όπου όλοι αριστοποιούν ταυτόχρονα, και έτσι κανένας δεν θα είχε προσωπικό όφελος αν άλλαζε τη συμπεριφορά του.

► **Εμπειρισμός** είναι μια ανάλυση που χρησιμοποιεί δεδομένα. Οι οικονομολόγοι χρησιμοποιούν δεδομένα για να ελέγξουν θεωρίες και να καθορίσουν ποιες είναι οι αιτίες για ό,τι συμβαίνει στον κόσμο.

1.1

1.2

1.3

1.4

1.5

1.6

1.3 Η πρώτη αρχή της οικονομικής επιστήμης: Αριστοποίηση

Ας εξετάσουμε τώρα την πρώτη αρχή πιο αναλυτικά. Η οικονομική επιστήμη είναι η μελέτη των επιλογών και οι οικονομολόγοι έχουμε μια θεωρία για το πώς γίνονται οι επιλογές. Οι οικονομολόγοι πιστεύουμε ότι οι οικονομικοί παράγοντες προσπαθούν να αριστοποιήσουν, κάτι το οποίο σημαίνει ότι προσπαθούν να κάνουν την καλύτερη εφικτή επιλογή, ανάλογα με τις πληροφορίες που διαθέτουν. Οι εφικτές επιλογές είναι αυτές που είναι διαθέσιμες και προσιτές για έναν οικονομικό παράγοντα. Αν διαθέτετε \$10 στο πορτοφόλι σας και καμία κάρτα –πιστωτική, χρεωστική ή κάρτα ανάληψης μετρητών–, τότε ένα Big Mac των \$5 είναι μια εφικτή επιλογή για μεσημεριανό, ενώ ένα φιλέ μινιόν των \$50 δεν είναι.

Η έννοια του εφικτού δεν περιορίζεται στον χρηματοοικονομικό προϋπολογισμό του παράγοντα. Υπάρχουν πολλοί και διάφοροι περιορισμοί που καθορίζουν το τι είναι εφικτό. Για παράδειγμα, δεν είναι εφικτό να δουλεύετε περισσότερες από 24 ώρες την ημέρα. Δεν είναι εφικτό να παρευρίσκεστε (με φυσική παρουσία) σε επαγγελματικές συναντήσεις στη Νέα Υόρκη και στο Πεκίνο ταυτόχρονα.

Ο ορισμός της αριστοποίησης αναφέρεται επίσης και στις διαθέσιμες πληροφορίες τη χρονική στιγμή της επιλογής. Για παράδειγμα, αν επιλέξετε να οδηγήσετε από το Σαν Ντιέγκο ως το Λος Άντζελες και ένας μεθυσμένος οδηγός χτυπήσει το αυτοκίνητό σας, είστε μάλλον άτυχοι, αλλά δεν είναι δεδομένο ότι έχετε αποτύχει να αριστοποιήσετε. Από τη στιγμή που προγραμματίσατε το ταξίδι σας, λαμβάνοντας υπόψη τον πραγματικό κίνδυνο μιας σύγκρουσης, τότε αριστοποιήσατε. Αριστοποίηση σημαίνει ότι ζυγίζουμε τους πιθανούς κινδύνους μιας απόφασης και όχι ότι προβλέπουμε επακριβώς το μέλλον. Όταν κάποιος κάνει την καλύτερη εφικτή επιλογή με βάση τις διαθέσιμες πληροφορίες, οι οικονομολόγοι θεωρούμε ότι ο λήπτης της απόφασης είναι λογικός ή, αντίστοιχα, επιδεικνύει ορθολογικότητα. Η λογική πράξη δεν απαιτεί μια κρυστάλλινη σφαίρα, απλώς μια λογική εκτίμηση του κόστους, του οφέλους και των κινδύνων που κάθε απόφαση ενέχει.

Αντίθετα, αν αποφασίσετε να αφήσετε έναν φίλο να σας πάει με το αυτοκίνητό του από το Σαν Ντιέγκο στο Λος Άντζελες, ενώ γνωρίζετε ότι ο συγκεκριμένος φίλος μόλις κατανάλωσε μερικές μπύρες, τότε αυτή είναι μάλλον μια περίπτωση στην οποία αποτύχατε να αριστοποιήσετε. Είναι σημαντικό να σημειώσουμε ότι ο έλεγχος της αριστοποίησης είναι η ποιότητα της απόφασής σας και όχι το αποτέλεσμα. Αν φτάσετε στον προορισμό σας χωρίς να συγκρουστείτε, τότε η απόφασή σας θα συνεχίσει να είναι μια μη άριστη επιλογή, γιατί σταθήκατε τυχεροί παρά το ότι πήρατε μια κακή απόφαση.

Αφιερώνουμε μεγάλο μέρος αυτού του βιβλίου στην ανάλυση της αριστοποίησης. Εξηγούμε πώς να αριστοποιούμε και συζητούμε πολλά αποδεικτικά στοιχεία που

Στις περιπτώσεις που οι παράγοντες αποτυγχάνουν να αριστοποιήσουν, η κανονιστική οικονομική ανάλυση μπορεί να τους βοηθήσει να αντιληφθούν τα λάθη τους και να κάνουν καλύτερες επιλογές στο μέλλον

υποστηρίζουν τη θεωρία ότι οι οικονομικοί παράγοντες συνήθως αριστοποιούν. Εξετάζουμε επίσης σημαντικές περιπτώσεις όπου η συμπεριφορά παρεκκλίνει από την αριστοποίηση. Στις περιπτώσεις που οι παράγοντες αποτυγχάνουν να αριστοποιήσουν, η κανονιστική οικονομική ανάλυση μπορεί να τους βοηθήσει να αντιληφθούν τα λάθη τους και να κάνουν καλύτερες επιλογές στο μέλλον.

Τέλος, είναι σημαντικό να σημειώσουμε ότι το τι αριστοποιούμε διαφέρει από άνθρωπο σε άνθρωπο και από ομάδα σε ομάδα. Αν και οι περισσότερες επιχειρήσεις προσπαθούν να μεγιστοποιήσουν τα κέρδη τους, οι περισσότεροι οικονομικοί παράγοντες δεν προσπαθούν να μεγιστοποιήσουν μόνο το εισόδημά τους. Αν αυτός ήταν ο στόχος μας, όλοι θα εργαζόμασταν πολύ περισσότερο από 40 ώρες ανά εβδομάδα και θα συνεχίζαμε να εργαζόμαστε και πολύ μετά την ηλικία συνταξιοδότησης. Τα περισσότερα νοικοκυριά προσπαθούν να μεγιστοποιήσουν τη γενικότερη ευημερία τους, η οποία απαιτεί εισόδημα, ελεύθερο χρόνο, υγεία και μια πληθώρα άλλων παραγόντων (όπως για παράδειγμα τα κοινωνικά δίκτυα και ένα αίσθημα σκοπού στη ζωή). Οι περισσότερες κυβερνήσεις προσπαθούν να αριστοποιήσουν ένα σύνθετο μείγμα πολιτικών στόχων. Για τους περισσότερους οικονομικούς παράγοντες, η αριστοποίηση δεν αφορά απλώς το πόσα χρήματα έχουμε.

Σχέσεις αμοιβαίας αντιστάθμισης και εισοδηματικοί περιορισμοί

Για να κατανοήσετε την αριστοποίηση, πρέπει να κατανοήσετε τις σχέσεις αμοιβαίας αντιστάθμισης. Οι **σχέσεις αμοιβαίας αντιστάθμισης** (trade-offs) προκύπτουν όταν πρέπει να θυσιάσετε κάποια οφέλη για να κερδίσετε άλλα. Σκεφτείτε το Facebook. Αν ξοδέψατε μία ώρα στο Facebook, τότε δεν μπορείτε να ξοδέψετε αυτή την ώρα για να κάνετε κάτι άλλο. Για παράδειγμα, δεν μπορείτε να εργαστείτε στις περισσότερες θέσεις μερικής απασχόλησης την ίδια στιγμή που αναβαθμίζετε το προφίλ σας στο Facebook.

Οι οικονομολόγοι χρησιμοποιούμε τον εισοδηματικό περιορισμό για να περιγράψουμε τις σχέσεις αμοιβαίας αντιστάθμισης. Ένας **εισοδηματικός περιορισμός** είναι το σύνολο των πραγμάτων που ένας άνθρωπος μπορεί να επιλέξει να κάνει (ή να αγοράσει) χωρίς να υπερβεί τον προϋπολογισμό του.

Ας εξετάσουμε το παρακάτω παράδειγμα. Ας υποθέσουμε ότι μπορείτε να κάνετε μόνο μία από δύο δραστηριότητες στον ελεύθερο χρόνο σας: να εργαστείτε σε μια θέση μερικής απασχόλησης ή να ασχοληθείτε με το Διαδίκτυο. Ας υποθέσουμε ότι έχετε πέντε ελεύθερες ώρες σε μία ημέρα (αφού αφαιρέσουμε τα αναγκαία, όπως για παράδειγμα ύπνος, φαγητό, προσωπική καθαριότητα, μαθήματα, λύση ασκήσεων και μελέτη για εξετάσεις). Θεωρήστε ότι αυτές οι πέντε ελεύθερες ώρες είναι ο προϋπολογισμός του ελεύθερου χρόνου σας. Σε αυτή την περίπτωση, ο εισοδηματικός περιορισμός σας θα ήταν:

$$5 \text{ ώρες} = \boxed{\text{Ώρες ενασχ. με το Διαδίκτυο}} + \boxed{\text{Ώρες εργασίας σε θέση μερικής απασχ.}}$$

Αυτή η εξίσωση εισοδηματικού περιορισμού υπονοεί ότι αντιμετωπίζετε μια σχέση αμοιβαίας αντιστάθμισης. Αν ξοδέψατε μία επιπλέον ώρα ενασχόλησης με το Διαδίκτυο,

Προϋπολογισμός	Ώρες ενασχόλησης με το Διαδίκτυο	Ώρες εργασίας σε θέση μερικής απασχόλησης
5 ώρες	0 ώρες	5 ώρες
5 ώρες	1 ώρα	4 ώρες
5 ώρες	2 ώρες	3 ώρες
5 ώρες	3 ώρες	2 ώρες
5 ώρες	4 ώρες	1 ώρα
5 ώρες	5 ώρες	0 ώρες

Πίνακας 1.1 Πιθανοί τρόποι κατανομής των πέντε ελεύθερων ωρών (μόνο ακέραιοι αριθμοί)

Κάθε σειρά περιγράφει έναν διαφορετικό τρόπο με τον οποίο ένας άνθρωπος θα μπορούσε να καταναείμι πέντε ελεύθερες ώρες, υποθέτοντας ότι ο χρόνος πρέπει να καταναμεηθεί μεταξύ ενασχόλησης με το Διαδίκτυο και με την εργασία σε μια θέση μερικής απασχόλησης. Για λόγους ευκολίας, ο πίνακας περιγράφει μόνο κατανομές σε ακέραιους αριθμούς.

► Ένας οικονομικός παράγοντας αντιμετωπίζει μια **σχέση αμοιβαίας αντιστάθμισης** όταν πρέπει να θυσιάσει κάτι για να πάρει κάτι άλλο.

► Ο **εισοδηματικός περιορισμός** δείχνει τους συνδυασμούς των αγαθών ή των υπηρεσιών που ένας καταναλωτής μπορεί να επιλέξει με βάση τον περιορισμένο προϋπολογισμό του.

πρέπει να ξοδέψετε μία ώρα λιγότερη στην εργασία μερικής απασχόλησης. Παρομοίως, αν ξοδέψετε μία επιπλέον ώρα στην εργασία μερικής απασχόλησης, πρέπει να ξοδέψετε μία ώρα λιγότερη στην ενασχόληση με το Διαδίκτυο. Περισσότερη ενασχόληση με μία δραστηριότητα συνεπάγεται λιγότερη ενασχόληση με την άλλη. Ο Πίνακας 1.1 μας δείχνει ακριβώς αυτό: μια λίστα με όλους τους τρόπους με τους οποίους θα μπορούσατε να καταναίμε τις πέντε ελεύθερες ώρες σας.

Οι εισοδηματικοί περιορισμοί είναι χρήσιμα οικονομικά εργαλεία γιατί ποσοτικοποιούν τις σχέσεις αμοιβαίας αντιστάθμισης. Όταν οι οικονομολόγοι εξετάζουμε την επιλογή που αντιμετωπίζει ένας οικονομικός παράγοντας, πρώτα προσδιορίζουμε τον εισοδηματικό περιορισμό.

Κόστος ευκαιρίας

Είμαστε τώρα έτοιμοι να εισαγάγουμε ακόμα ένα κρίσιμο εργαλείο στην εργαλειοθήκη της αριστοποίησης: το κόστος ευκαιρίας. Το παράδειγμά μας για την ενασχόληση με το Διαδίκτυο παρέχει μια απεικόνιση αυτής της έννοιας. Ο χρόνος που ξοδεύουμε στο Διαδίκτυο είναι χρόνος που θα μπορούσαμε να τον είχαμε ξοδέψει με κάποιον άλλον τρόπο: παίζοντας μπάσκετ, κάνοντας τζόκινγκ, ονειροπολώντας, κοιμώμενοι, τηλεφωνώντας σε έναν φίλο, βλέποντας τα e-mail, λύνοντας ασκήσεις, δουλεύοντας σε μια θέση μερικής απασχόλησης κ.ο.κ. Θυσιάζετε εν δυνάμει χρόνο από αυτές τις εναλλακτικές δραστηριότητες όταν ξοδεύετε χρόνο στο Διαδίκτυο (εκτός και αν χρησιμοποιείτε κρυφά το Facebook, ενώ πληρώνετε για μια δουλειά – σε αυτή την περίπτωση, καλύτερα να μην προσθέσετε το αφεντικό σας στη λίστα των φίλων σας).

Προσπαθήστε να φτιάξετε τη δική σας λίστα από εναλλακτικές δραστηριότητες τις οποίες θυσιάζετε όταν ασχολείστε με το Διαδίκτυο. Σκεφτείτε την καλύτερη εναλλακτική δραστηριότητα, τοποθετήστε τη στην κορυφή της λίστας και συνεχίστε μέχρι να την εξαντλήσετε. Η λίστα σας είναι η απεικόνιση της έννοιας του κόστους ευκαιρίας: μπορείτε είτε να ξοδέψετε μια συγκεκριμένη ώρα της ημέρας σας στο Διαδίκτυο είτε σε μια άλλη δραστηριότητα. Στις περισσότερες περιπτώσεις, δεν μπορείτε να κάνετε ταυτόχρονα και τα δύο.

Αυτός ο τρόπος αξιολόγησης των σχέσεων αμοιβαίας αντιστάθμισης μπορεί να είναι δύσκολος γιατί υπάρχουν τόσο πολλές επιλογές να αναλογιστούμε. Οι οικονομολόγοι τείνουμε να εστιάζουμε στην καλύτερη εναλλακτική δραστηριότητα. Αναφερόμαστε σε αυτή την καλύτερη εναλλακτική δραστηριότητα ως **κόστος ευκαιρίας**. Αυτό είναι, πρακτικά, αυτό που θυσιάζει κάποιος που στοχεύει στην αριστοποίηση όταν ασχολείται με το Διαδίκτυο.

Η σημασία του κόστους ευκαιρίας γίνεται ξεκάθαρη μόλις θυμηθούμε ότι οι πόροι είναι περιορισμένοι ή σπάνιοι. Κάθε φορά που κάνουμε κάτι, θυσιάζουμε κάτι άλλο. Όταν ασχολείστε με το Διαδίκτυο για μία ώρα, ο χρόνος ενασχόλησης με μια άλλη δραστηριότητα μειώνεται κατά μία ώρα, αν και ίσως να μην το σκέφτεστε αυτό εκείνη τη στιγμή. Δεν μπορείτε να εκπονείτε μια εργασία εξαμήνου και ταυτόχρονα να ανανεώνετε τη σελίδα σας στο Facebook. Ακόμα και αν απλώς αναβάλλετε την εργασία του εξαμήνου, κάτι άλλο θα πρέπει να θυσιαστεί όταν έρθει η ώρα να την τελειώσετε. (Ίσως τη μελέτη για την τελική εξέταση στην οικονομική επιστήμη;) Η αριστοποίηση απαιτεί να λάβετε υπόψη σας το κόστος ευκαιρίας για καθετί που κάνετε. Στην ουσία, κάποιος που στοχεύει στην αριστοποίηση πάντα σκέφτεται πώς αλλιώς θα μπορούσε να χρησιμοποιήσει τους περιορισμένους πόρους του.

Ας σκεφτούμε ένα άλλο παράδειγμα για να κατανοήσετε την έννοια. Υποθέστε ότι η οικογένειά σας θα πάει ταξίδι κατά τη διάρκεια των διακοπών του Πάσχα. Οι επιλογές σας είναι μια κρουαζιέρα στην Καραϊβική, ένα ταξίδι στο Μαϊάμι ή ένα ταξίδι στο Λος Άντζελες. (Υποθέστε ότι και τα τρία έχουν το ίδιο χρηματικό κόστος και την ίδια χρονική διάρκεια.) Αν η πρώτη σας επιλογή είναι η κρουαζιέρα και η δεύτερη επιλογή σας είναι το Μαϊάμι, τότε το κόστος ευκαιρίας σας για την επιλογή της κρουαζιέρας είναι το ταξίδι στο Μαϊάμι.

Η έννοια του κόστους ευκαιρίας έχει εφαρμογή σε όλους τους πόρους και όχι μόνο στον χρονικό προϋπολογισμό των είκοσι τεσσάρων ωρών κάθε ημέρας. Υποθέστε ότι ένας ξυλουργός έχει ένα όμορφο κομμάτι σφενδαμιού που μπορεί να χρησιμοποιηθεί

► **Κόστος ευκαιρίας** είναι η καλύτερη εναλλακτική χρήση ενός πόρου.

για την παραγωγή ενός γλυπτού ή ενός μπολ ή μιας κορνίζας. (Υποθέστε ότι και τα τρία απαιτούν την ίδια ποσότητα ξύλου και την ίδια ποσότητα χρόνου.) Αν η πρώτη επιλογή του ξυλουργού είναι το γλυπτό και η δεύτερη το μπολ, τότε το μπολ είναι το κόστος ευκαιρίας της παραγωγής του γλυπτού.

Αποδίδοντας χρηματική αξία στο κόστος ευκαιρίας Οι οικονομολόγοι μερικές φορές προσπαθούμε να αποδώσουμε χρηματική αξία στο κόστος ευκαιρίας. Μετατρέποντας τα κέρδη και το κόστος σε νομισματικές μονάδες, όπως δολάρια ή γιεν, διευκολύνεται η ανάλυση. Ένας τρόπος για να υπολογίσετε τη χρηματική αξία μίας ώρας του ελεύθερου χρόνου σας είναι να αναλύσετε τις συνέπειες του να βρείτε μια νέα εργασία μερικής απασχόλησης ή να εργαστείτε επιπλέον ώρες σε αυτήν που ήδη έχετε.

Το κόστος ευκαιρίας του χρόνου σας είναι, τουλάχιστον, το καθαρό κέρδος που θα είχατε κερδίσει από μια εργασία (υποθέτοντας ότι μπορείτε να βρείτε κάποια που θα ταιριάζει με το πρόγραμμά σας). Να γιατί. Μια εργασία μερικής απασχόλησης είναι ένα μόνο πράγμα στη μακριά λίστα εναλλακτικών της ενασχόλησης με το Διαδίκτυο. Αν η εργασία μερικής απασχόλησης βρίσκεται στην κορυφή της λίστας, τότε είναι η καλύτερη εναλλακτική και η εργασία μερικής απασχόλησης είναι το κόστος ευκαιρίας της ενασχόλησης με το Διαδίκτυο. Τι συμβαίνει όταν η εργασία μερικής απασχόλησης δεν βρίσκεται στην κορυφή της λίστας και συνεπώς δεν είναι η καλύτερη εναλλακτική; Τότε η καλύτερη εναλλακτική είναι ακόμα καλύτερη από την εργασία μερικής απασχόλησης, και έτσι η καλύτερη εναλλακτική αξίζει περισσότερο από την εργασία μερικής απασχόλησης. Για να συνοψίσουμε, το κόστος ευκαιρίας είναι είτε το καθαρό κέρδος από μια εργασία μερικής απασχόλησης είτε μια αξία που έχει για εσάς ακόμη μεγαλύτερη σημασία.

Για να μετατρέψουμε αυτές τις έννοιες σε κάτι ποσοτικό, βοηθά να σημειώσουμε ότι ο διάμεσος μισθός για τους αμερικανούς εργαζομένους ηλικίας 16-24 ετών ήταν \$11,35 ανά ώρα το 2013 – αυτά τα δεδομένα προέρχονται από την Αμερικανική Στατιστική Υπηρεσία για την Εργασία. Παρ' όλα αυτά, μια εργασία έχει πολλά χαρακτηριστικά εκτός από τον μισθό που παρέχει, όπως δυσάρεστα καθήκοντα (π.χ. να είσαι ευγενικός με τους ενοχλητικούς πελάτες), εκπαίδευση, φιλικό ή όχι συνάδελφοι και «χτίσιμο» του βιογραφικού.

Αν αγνοήσουμε αυτά τα χαρακτηριστικά που δεν σχετίζονται με τον μισθό, το ωριαίο κέρδος της εργασίας είναι απλά το ωρομίσθιο (μείον τους φόρους). Από την άλλη πλευρά, αν τα θετικά και αρνητικά χαρακτηριστικά που δεν σχετίζονται με τον μισθό δεν ακυρώνουν το ένα το άλλο, ο υπολογισμός είναι πολύ δυσκολότερος. Για λόγους ευκολίας, θα εστιάσουμε μόνο στον καθαρό μισθό στην ανάλυση που ακολουθεί – περίπου \$10 ανά ώρα για τους νέους εργαζομένους–, αλλά συστήνουμε να έχετε στο μυαλό σας όλες τις συνέπειες που πηγάζουν από μια εργασία και που δεν έχουν σχέση με τον μισθό.

Ανάλυση κόστους-οφέλους

Ας χρησιμοποιήσουμε το κόστος ευκαιρίας για να λύσουμε ένα πρόβλημα αριστοποίησης. Συγκεκριμένα, θέλουμε να συγκρίνουμε ένα σύνολο εφικτών εναλλακτικών και να διαλέξουμε την καλύτερη. Οι οικονομολόγοι ονομάζουμε αυτή τη διαδικασία *ανάλυση κόστους-οφέλους*. Η **ανάλυση κόστους-οφέλους** είναι ένας υπολογισμός που προσθέτει τα κόστη και τα οφέλη χρησιμοποιώντας μια κοινή μονάδα μέτρησης, π.χ. δολάρια. Χρησιμοποιείται για να αναγνωρίσει την εναλλακτική που έχει το μεγαλύτερο καθαρό κέρδος, το οποίο ισούται με τα κέρδη μείον τα κόστη.

Για να δείτε αυτές τις ιδέες σε δράση, υποθέστε ότι εσείς και ένας φίλος σας πηγαίνετε από τη Βοστώνη στο Μαϊάμι για τις διακοπές του Πάσχα. Το μόνο ερώτημα είναι αν θα πάτε με το αυτοκίνητο ή με το αεροπλάνο. Ο φίλος σας θεωρεί ότι θα πρέπει να πάτε με το αυτοκίνητο γιατί, μοιράζοντας το κόστος ενοικίασης του αυτοκινήτου και της βενζίνης, «θα κοστίζει μόνο \$200 στον καθέναν». Προσπαθεί να σφραγίσει τη συμφωνία τονίζοντας ότι «αυτό είναι πολύ καλύτερο από ένα αεροπορικό εισιτήριο των \$300».

Για να αναλύσετε αυτό το πρόβλημα χρησιμοποιώντας την ανάλυση κόστους-οφέλους, πρέπει να κάνετε μια λίστα με όλα τα κόστη και τα οφέλη του αυτοκινήτου σε

► Η ανάλυση κόστους-οφέλους είναι ένας υπολογισμός που προσθέτει τα κόστη και τα οφέλη χρησιμοποιώντας μια κοινή μονάδα μέτρησης, π.χ. δολάρια.

σχέση με την εναλλακτική του αεροπλάνου. Στη συνέχεια πρέπει να μετατρέψετε αυτά τα κόστη και τα οφέλη σε μια κοινή μονάδα μέτρησης.

Από την πλευρά των κερδών, με το αυτοκίνητο εξοικονομείτε \$100 – τη διαφορά μεταξύ των \$200 του αυτοκινήτου και των \$300 του αεροπορικού εισιτηρίου. Από την πλευρά του κόστους, το αυτοκίνητο σας κοστίζει σαράντα επιπλέον ώρες – τη διαφορά μεταξύ των πενήντα ωρών που χρειάζεστε με το αυτοκίνητο για ένα ταξίδι μετ’ επιστροφής και των δέκα ωρών περίπου με το αεροπλάνο για την ίδια διαδρομή. Το κόστος του αυτοκινήτου είναι οι σαράντα επιπλέον ώρες του ταξιδιού.

Αλλά ακόμα δεν ξέρουμε αν το αυτοκίνητο είναι καλή ή κακή ιδέα, γιατί ακόμα δεν έχουμε μετατρέψει τα κόστη και τα οφέλη σε κοινές μονάδες. Υποθέστε ότι το κόστος ευκαιρίας του χρόνου σας είναι \$10/ώρα (ελαφρώς μικρότερο από τον διάμεσο μισθό των αμερικανών εργαζομένων ηλικίας 16-24). Αυτή είναι η αξία του χρόνου σας. Τότε, το καθαρό κέρδος του αυτοκινήτου σε σχέση με το αεροπλάνο είναι:

$$(\$100 \text{ εξοικονόμηση κόστους}) - (40 \text{ ώρες ταξιδιού επιπλέον}) \times (\$10/\text{ώρα}) \\ = \$100 - \$400 = -\$300$$

Συνεπώς, το καθαρό κέρδος του αυτοκινήτου είναι συντριπτικά αρνητικό. Κάποιος που στοχεύει στην αριστοποίηση θα διάλεγε το αεροπλάνο.

Η απόφασή σας να ταξιδέψετε στο Μαϊάμι είναι ένα απλό παράδειγμα της ανάλυσης κόστους-οφέλους, η οποία είναι ένα εξαιρετικό εργαλείο για να ανάγει τα πάντα σε ένα καθαρό κέρδος δολαρίων. Αυτό το βιβλίο θα σας καθοδηγήσει έτσι ώστε να κάνετε τέτοιους υπολογισμούς. Αν επιλέγετε ποιο σπίτι θα αγοράσετε, τι δουλειά θα κάνετε ή αν η δημόσια ασφάλιση υγείας θα πρέπει να πληρώνει για μεταμοσχεύσεις καρδιάς, η ανάλυση κόστους-οφέλους μπορεί να βοηθήσει. Οι οικονομολόγοι δεν είμαστε δημοφιλείς για το ότι προβαίνουμε σε τέτοιου είδους «ψυχρούς» υπολογισμούς, αλλά σε κάθε περίπτωση είναι χρήσιμο να είμαστε σε θέση να αναλύουμε ποσοτικά δύσκολες αποφάσεις.

Για έναν οικονομολόγο, η ανάλυση κόστους-οφέλους και η αριστοποίηση είναι το ίδιο πράγμα. Όταν διαλέγεις την επιλογή με τα μεγαλύτερα δυνατά κέρδη – κέρδη μείον κόστη –, αριστοποιείς. Έτσι, η ανάλυση κόστους-οφέλους είναι χρήσιμη για την κανονιστική οικονομική ανάλυση. Επιτρέπει σε έναν οικονομολόγο να καθορίσει τι πρέπει να κάνει ένα άτομο ή μια κοινωνία. Η ανάλυση κόστους-οφέλους οδηγεί, επίσης, σε πολλά χρήσιμα διορατικά συμπεράσματα στη θετική οικονομική. Στις περισσότερες περιπτώσεις, η ανάλυση κόστους-οφέλους προβλέπει με επιτυχία τις επιλογές που κάνουν πραγματικοί καταναλωτές.

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ ΤΕΚΜΗΡΙΩΣΗΣ

Ερώτηση:

Είναι το Facebook δωρεάν;

Μπορούμε τώρα να επιστρέψουμε στο ερώτημα που θέσαμε στην αρχή του κεφαλαίου. Μέχρι στιγμής μάθατε ότι το Facebook έχει κόστος ευκαιρίας – την καλύτερη εναλλακτική χρήση του χρόνου σας. Τώρα θα υπολογίσουμε αυτό το κόστος. Για να το κάνουμε αυτό, θα χρειαστούμε μερικά δεδομένα. Κάθε φορά που συναντάτε μια ενότητα σε αυτό το εγχειρίδιο με τίτλο «Οικονομικό παράδειγμα τεκμηρίωσης», θα γνωρίζετε ότι χρησιμοποιούμε δεδομένα για να αναλύσουμε ένα οικονομικό ερώτημα.

Το 2013, οι χρήστες του Διαδικτύου παγκοσμίως ξόδευαν στο Facebook 250 εκατομμύρια ώρες την ημέρα. Σε ατομική βάση, καθένας από τους σχεδόν 1 δισεκατομμύριο χρήστες του Facebook αφιέρωνε κατά μέσο όρο 15 λεπτά την ημέρα στην ιστοσελίδα. Οι φοιτητές χρησιμοποιούσαν το Facebook πιο εντατικά. Ο μέσος φοιτητής ξόδευε περίπου 1 ώρα την ημέρα στο Facebook.

Υπολογίζουμε ότι ο χρόνος που ξοδεύεται παγκοσμίως στο Facebook έχει ένα μέσο κόστος ευκαιρίας \$5 ανά ώρα. Προχωρήσαμε σε αυτή την εκτίμηση με έναν κατά προσέγγιση υπολογισμό που εξήγαγε τον μέσο όρο του κόστους ευκαιρίας για κάθε χρήστη του Facebook.

Να πώς κάναμε τον υπολογισμό. Αρχικά, υποθέσαμε ότι οι χρήστες στον αναπτυσσόμενο κόσμο –ο οποίος αντιπροσωπεύει πλούσιες χώρες, όπως η Γαλλία, η Ιαπωνία και οι Ηνωμένες Πολιτείες– έχουν ένα κόστος ευκαιρίας \$9 ανά ώρα, το οποίο είναι ο συνηθισμένος ελάχιστος μισθός μιας αναπτυσσόμενης χώρας. Οι εργοδότες είναι υποχρεωμένοι από τον νόμο να πληρώνουν τουλάχιστον τον ελάχιστο μισθό και οι περισσότεροι εργαζόμενοι στις αναπτυσσόμενες χώρες πληρώνονται πολύ περισσότερο από αυτόν. Ακόμα και οι άνθρωποι που επιλέγουν να μη δουλέψουν εκτιμούν τον χρόνο τους, καθώς μπορεί να χρησιμοποιηθεί για πολλά καλά πράγματα, όπως π.χ. για ύπνο, γραπτά μηνύματα, ραντεβού, μελέτη, ηλεκτρονικά παιχνίδια και ταινίες. Είναι λογικό να μαντέψουμε ότι αυτοί οι μη εργαζόμενοι –για παράδειγμα, οι φοιτητές– θα έχουν επίσης ένα κόστος ευκαιρίας τουλάχιστον του ελάχιστου μισθού.

Στη συνέχεια, υποθέτουμε ότι οι χρήστες του Facebook στον αναπτυσσόμενο κόσμο –ο οποίος αντιπροσωπεύει όλες τις χώρες εκτός από τις αναπτυσσόμενες– έχουν ένα συγκριτικά χαμηλότερο κόστος ευκαιρίας του χρόνου. Υποθέτουμε ότι οι χρήστες του Facebook στις αναπτυσσόμενες χώρες έχουν ένα κόστος ευκαιρίας του \$1 ανά ώρα – για παράδειγμα, οι ευκαιρίες τους για δουλειά είναι πολύ λιγότερο ευνοϊκές σε σχέση με αυτές στον αναπτυσσόμενο κόσμο.

Για να αξιολογήσετε πόσο ευλογοφανείς είναι αυτοί οι υπολογισμοί, αναρωτηθείτε: «Πόσο θα έπρεπε κάποιος να σας πληρώσει για να αφαιρέσει μία ώρα από τον ελεύθερο χρόνο σας;». Η απάντησή σας είναι πιο κοντά στον υπολογισμό μας για τον αναπτυσσόμενο κόσμο (\$9/ώρα) ή τον αναπτυσσόμενο (\$1/ώρα);

Οι μισοί περίπου από τους χρήστες του Facebook κατοικούν σε αναπτυσσόμενες χώρες και οι άλλοι μισοί σε αναπτυσσόμενες, και έτσι, σύμφωνα με τις υποθέσεις μας, το μέσο κόστος ευκαιρίας είναι $(1/2) \times \$9 + (1/2) \times \$1 = \$5$ ανά ώρα. Αντίστοιχα, το συνολικό κόστος ευκαιρίας του χρόνου που ξοδεύεται στο Facebook υπολογίζεται πολλαπλασιάζοντας τον συνολικό αριθμό ωρών που ξοδεύεται στο Facebook κάθε ημέρα με το μέσο κόστος ευκαιρίας του χρόνου ανά ώρα:

$$\left(\frac{250 \text{ εκατομμύρια ώρες}}{\text{ήμερα}} \right) \left(\frac{\$5}{\text{ώρα}} \right) = \left(\frac{\$1,25 \text{ δισεκατομμύρια}}{\text{ήμερα}} \right)$$

Πολλαπλασιάζοντας αυτό με 365 ημέρες τον χρόνο, αποφέρει ένα ετήσιο κόστος ευκαιρίας πάνω από \$450 δισεκατομμύρια. Αυτό είναι μια εκτίμηση του κόστους του Facebook. Όπως είδατε, αυτό είναι μόνο ένας χονδρικός υπολογισμός, αφού δεν μπορούμε άμεσα να παρατηρήσουμε το κόστος ευκαιρίας του προσωπικού χρόνου κάθε ατόμου.

Μπορούμε επίσης να αντιμετωπίσουμε αυτό τον υπολογισμό με έναν άλλον τρόπο. Αν οι άνθρωποι αντικαθιστούσαν τον χρόνο τους στο Facebook με μια εργασία με μέση πληρωμή τα \$5 ανά ώρα, η παγκόσμια οικονομία θα είχε αυξήσει την οικονομική παραγωγή το 2013 κατά περίπου \$450 δισεκατομμύρια περισσότερα. Το ποσό αυτό είναι μεγαλύτερο από την ετήσια οικονομική παραγωγή της Αυστρίας.

Τέλος, μπορούμε επίσης να υπολογίσουμε το κόστος ευκαιρίας ενός τυπικού αμερικανού φοιτητή ο οποίος ξοδεύει μία ώρα την ημέρα στο Facebook. Αν υποθέσουμε

ότι το κόστος ευκαιρίας αυτού του φοιτητή ισούται με \$10 ανά ώρα, τότε το κόστος ευκαιρίας είναι \$3.650 ανά έτος.

$$(\$10/\text{ώρα}) \times (365 \text{ ώρα}/\text{έτος}) = \$3.650 \text{ ετησίως}$$

Διαλέξαμε τα \$10 ανά ώρα ως κόστος ευκαιρίας, μιας και ο διάμεσος μεικτός μισθός ενός αμερικανού εργαζομένου ηλικίας 16-24 ετών ήταν \$11,35 ανά ώρα το 2013, και εργαζόμενοι με τόσο χαμηλό μισθό δεν πληρώνουν μεγάλους φόρους.

Μέχρι στιγμής διεξήγαμε μια θετική οικονομική ανάλυση, περιγράφοντας τη συχνότητα χρήσης του Facebook και τις σχέσεις αμοιβαίας αντιστάθμισης που συνεπάγεται αυτή η χρήση. Παρ' όλα αυτά, η ανάλυση αυτή δεν απαντά στο σχετικό ερώτημα: Το Facebook και τα υπόλοιπα κοινωνικά δίκτυα αξίζουν τον κόπο; Είδαμε ότι ο χρόνος που ξοδεύεται σε αυτές τις σελίδες είναι ακριβός γιατί έχει αξιόλογες εναλλακτικές χρήσεις. Αλλά οι χρήστες του Facebook έχουν ουσιαστικά οφέλη που είναι ικανά να δικαιολογήσουν αυτή την κατανομή του χρόνου. Για παράδειγμα, οι σελίδες κοινωνικής δικτύωσης κρατάνε κάποιον ενημερωμένο για τις δραστηριότητες των φίλων και της οικογένειάς του. Διευκολύνουν τη δημιουργία νέων φιλικών σχέσεων και γενικά νέων σχέσεων. Επιπλέον, το Facebook και οι άλλες παρόμοιες σελίδες προσφέρουν διασκέδαση.

Επειδή δεν μπορούμε εύκολα να ποσοτικοποιήσουμε αυτά τα οφέλη, θα αφήσουμε αυτή την ανάλυση σε εσάς. Οι οικονομολόγοι δεν θα σας πούνε τι να κάνετε, αλλά θα σας βοηθήσουν να αναγνωρίσετε τις σχέσεις αμοιβαίας αντιστάθμισης στις αποφάσεις σας. Ένας οικονομολόγος θα συνόψιζε την κανονιστική ερώτηση με την οποία ασχολούμαστε ως εξής:

Αν υποθέσουμε ότι υπάρχει ένα κόστος ευκαιρίας των \$10 ανά ώρα, το κόστος ευκαιρίας της χρήσης του Facebook για μία ώρα κάθε ημέρα είναι \$3.650 ετησίως. Τα πλεονεκτήματα που κερδίζει κανείς από το Facebook υπερβαίνουν αυτό το κόστος ευκαιρίας;

Πίνακας 1.2 Τι θα μπορούσατε να αγοράσετε με \$3.650;

Όλοι θα βρίσκαμε έναν διαφορετικό τρόπο για να ξοδέψουμε \$3.650. Η παρακάτω λίστα παρουσιάζει ένα εφικτό καλάθι αγαθών και υπηρεσιών. Ας σημειώσουμε ότι αυτή η λίστα περιλαμβάνει μόνο το χρηματικό κόστος. Μια ολοκληρωμένη οικονομική ανάλυση θα περιλάμβανε επίσης το κόστος ευκαιρίας του χρόνου που θα απαιτούνταν για να τα καταναλώσουμε.

	Κόστος μονάδας	Αριθμός μονάδων	Συνολικό κόστος
Καπουτσίνο στα Starbucks	\$4	52 φλιτζάνια	\$208
iPhone	\$400	1	\$400
Ταξίδι μετ' επιστροφής Νέα Υόρκη-Παρίσι	\$1.000	1	\$1.000
Ξενοδοχείο στο Παρίσι	\$250	4 νύχτες	\$1.000
Ταξίδι μετ' επιστροφής Νέα Υόρκη-Παρθένες Νήσοι	\$300	1	\$300
Ξενοδοχείο στις Παρθένες Νήσους	\$180	4 νύχτες	\$720
11 εφηρμογές iPhone	\$2	11	\$22
Σύνολο			\$3.650